

ТИХОНЧУК ЛЕСЯ ХОТІЙВНА

*Національний університет водного господарства
та природокористування, доцент кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності,
доктор наук з державного управління, адвокат*

ГОЛУБ РОМАН СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет водного господарства та природокористування,
магістр права, помічник адвоката*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ В ЕФЕКТИВНОМУ НАДРОКОРИСТУВАННІ

Конституцією України визначено, що надра є об'єктами права власності Українського народу. Разом з тим від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності відповідно до закону. Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Управління надрокористуванням повинно відбуватися у такий спосіб, щоб можна було гарантувати виконання правових, економічних та соціальних основ організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь українців. Україна є державою з унікальною мінерально-сировинною базою. У надрах виявлено понад 20 тисяч родовищ значна частина яких має промислове значення. Цей величезний інвестиційний потенціал потрібно розвивати.

Державою неодноразово в останні роки декларується запровадження екологічного паспорту українця. Кожна народжена в країні дитина повинна мати право накопичувати на своєму рахунку частину від реалізації державою природних надр. Чи буде можливість реалізувати дане завдання залежить від ряду факторів: злагодженої та ефективної роботи регулятора цієї галузі (Державної служби геології та надр України), Президента України, Верховної Ради України, бізнесу та громадян. Реалізація законодавчих ініціатив (проекти законів України 4187 та 4187-1), залучення інвесторів для відпрацювання нових технологій розробки та видобутку надр, стимулювання та зобов'язання фактичних надрокористувачів до ефективного використання наданих раніше в користування надр повинні допомогти виконати це завдання.

Пріоритетом реформи надрокористування є розроблення нового законодавства, яке відповідатиме праву ЄС та найкращим світовим практикам його імплементації, у тому числі – з використанням цифрових технологій, а також – реформування Державної служби

геології та надр України у межах реформи державного управління в Україні.

Державна служба геології та надр України (Держгеонадра) є центральним органом виконавчої влади. Його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр. Для підвищення ефективності використання надр шляхом модернізації та дерегуляції профільного законодавства народні депутати у співпраці з Держгеонадрами розробили ініціативу з реформування галузі. Законопроект (що зареєстрований у Верховній Раді України під № 4187) передбачає лібералізацію обігу спеціальних дозволів, закріплює прозорість правил надрокористування, спрощує низку процедур взаємодії бізнесу з державним апаратом. Модернізація правового поля повинна сприяти ефективному використанню надр, покликана зробити галузь інвестиційно привабливою, правила гри чіткими та прогнозованими. Покращення ефективності використання надр, посилення відповідальності за несанкціонований видобуток надр визначається Законопроектом 3576. Підвищення ефективного розвитку нафтогазової галузі (законопроекти 2807, 2821) передбачають пробудження «сплячих ліцензій», стабілізацію податкового режиму, модернізацію регуляторних норм галузі. Внесення змін до Кодексу про надра, Закон про мінерально-сировинну базу, Закон про національного регулятора з надрокористування забезпечить впровадження вільного обігу спецдозволів, фокусу зусиль на критичних мінералах, забезпечить ефективне регулювання та нагляд. Оновлення технічних нормативів (наказ 118,95) приведе до дотримання міжнародних стандартів правил роботи нафтогазових родовищ та правил безпеки нафтогазовидобувної промисловості. Надання місцевих корисних копалин у розпорядження громад (постанова 827, зміни до законів) врегулює ситуацію з незаконним видобутком та спростить доступ до місцевих ресурсів.

Модернізація профільного законодавства також має також вирішити ряд проблем: пов'язану з правоволодільцем земельної ділянки та правового захисту спеціального права надрокористування.

Здійснення надрокористування означає необхідність обмеження прав власників та інших правоволодільців земельних ділянок. При видобуванні корисних копалин потребується припинення цих прав. Діюче законодавство не передбачає попереднього відводу і оформлення прав на земельні ділянки які необхідні для надрокористування. Підприємства які отримали право надрокористування від держави отримують додаткові господарські ризики. Проведення робіт на ділянці надр одночасно є і формою використання земельної ділянки. Дане використання не може здійснюватися без оформлення відповідних прав, надрокористувачі стають «заручниками» власника прав на земельні ділянки. Земельні ділянки і ділянки надр пов'язані нерозривно, надрокористування без землекористування неможливе. Існує колізія інтересів з одного боку – власника земельної ділянки,

з іншого – власника ділянки надр. При цьому кожний власник має право вільно користуватися, володіти і розпоряджатися майном, яке знаходиться у його власності.

Правовий захист спеціального права надрокористування полягає у відновленні порушеного права та усуненні перешкод у його здійсненні шляхом вчинення відповідних дій. У спірних відносинах щодо отримання спеціального дозволу (з урахуванням наявності дискреційних повноважень) правомірним способом захисту може бути зобов'язання державного органу повторно розглянути заяву. У випадку порушення встановленої процедури погодження – зобов'язання видати дозвіл на новому бланку з урахуванням відповідних змін. Єдиного підходу при вирішенні спору про використання природних ресурсів немає. Це пояснюється індивідуальністю обставин кожного конкретного випадку порушення прав та дискреційними повноваженнями Держгеонадра при прийнятті рішень. Втручання у дискреційні повноваження не допускається, оскільки суд не може підміняти державний орган. При цьому Держгеонадра іноді помилково вважає всі свої повноваження виключними, ґрунтуючись лише на законодавчій можливості приймати будь-які рішення у відносинах з надрокористування. Відновлення прав щодо отримання спеціального дозволу на користування надрами та продовження строку його дії та внесення мають різну правову природу кожного із способів захисту. Якщо за результатами розгляду Держгеонадра не приймає відповідного рішення у вигляді наказу – ним порушується законодавчо встановлена процедура. Державний орган як суб'єкт владних повноважень діятиме не у спосіб, передбачений законодавством, як наслідок це свідчитиме про протиправність дій з повернення заяви з доданими до неї документами. Суд в такому випадку рішення про відновлення порушеного права шляхом зобов'язання видати дозвіл на новому бланку. У такій категорії справ необхідно відмежовувати відновлення права від судового втручання в дискреційні повноваження. Державний орган не наділений повноваженнями за конкретних фактичних обставин діяти не за законом, а на власний розсуд. Висновки викладені у постановках Верховного Суду від 10 травня 2018 року у справі № 804/4335/16, від 6 листопада 2016 року у справі № 826/1020/16, від 10 січня 2019 року у справі № 804/6947/15.

Українська держава має багаті надра. Лівову частку яких становить стратегічно важлива мінеральна сировина. Ефективне використання цієї сировини – це важливий чинник упровадження й підтримки сталого розвитку нашої держави, а геологія – невіддільний складник стабільного розвитку економіки. Без корисних копалин неможливий науково-технічний прогрес.

Реалізація прав українців на ефективне надрокористування з врахуванням міжнародного досвіду у найближчому майбутньому буде реально можливим лише з виконанням наступних завдань: посилення відповідальності за несанкціонований видобуток надр, підвищення привабливості та підтримку вітчизняних галузей надрокористування, актуалізацію загальнодержавної Програми Мінерально-

сировинного розвитку до 2030 року, розвиток геолого-інвестиційних паспортів ТГ які б підвищили інвестиційний потенціал та бізнес активність в регіонах, спрощення доступу до геоінформації (інвентаризація геологічної інформації, інвентаризація геологічної інформації, інтерактивна карта корисних копалин), відродження дієздатності геологічних підприємств (оптимізація структури галузі шляхом приватизації збиткових та неконкурентних активів, позбавлення від непотрібного майна, укрупнення компаній за функціоналом – створення дієвих самоокупних підприємств, оновлення основних фондів, корпоратизація за доцільності).

Список використаної літератури:

1. Державна служба геології та надр – [Електронний ресурс]. – <https://www.geo.gov.ua/>

Ключові слова: надра, надрокористування, корисні копалини, гірничі відносини, охорона та використання надр, контрольно-наглядова діяльність у сфері надрокористування.

Ключевые слова: недра, недропользования, полезные ископаемые, горные отношения, охрана и использование недр, контрольно-надзорная деятельность в сфере недропользования.

Key words: subsoil, subsoil use, minerals, mining relations, protection and use of subsoil, control and supervision activities in the field of subsoil use.

КОТЛУБАЙ ВЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної економіки*

РЕДІНА СВГЕНІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри національної економіки*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ НА БІЗНЕС-МЕНЕДЖМЕНТ

У 2020 р. було остаточно визначено, що цифровізація – це найважливіший фактор економічного зростання в сучасному світі. Так, бізнес 2020 р. характеризувався невизначеністю, волатильністю та кризою неплатежів. Характерними для цього року стали відмова від традиційних споживчих переваг та smart-економія як новий підхід до економії, який базується на перерозподілі витрат на купівлю того, що має більш тривалий термін зберігання, є більш інноваційним або перспективним.